

Kernpunten in één oogopslag

Veel kritiek op Genesis rust op de aanname dat het boek laat en anoniem is samengesteld.

Genesis bevat echter een terugkerende structuur: “Dit zijn de toledoth van...”, wat kan functioneren als een onderschrift/colofon.

Dit wijst erop dat Genesis mogelijk is opgebouwd uit meerdere oorspronkelijke documenten, later gebundeld (bijv. door Mozes).

Variatie in stijl, woordenschat, Godsbenamingen en zelfs herhalingen past logisch bij een bundel van verschillende bronnen. Genesis 1 kan gelezen worden als een zesdaags scheppingsverslag aan Adam (openbaring), zonder dat de tekst expliciet zegt dat de schepping zelf zes dagen duurde.

De betrouwbaarheid van Genesis

De betrouwbaarheid van het boek Genesis wordt vaak betwist. Wie zich erin verdiept, stuit al snel op argumenten die de historische betrouwbaarheid van Genesis willen ondermijnen.

Bij nadere bestudering blijkt echter dat veel van deze bezwaren voortkomen uit één basisaanname: **Genesis zou laat en anoniem tot stand zijn gekomen**. Maar wat als Genesis juist een bundel is van oorspronkelijke documenten—geschreven door betrokkenen en later verzameld?

Daarbij dringt meteen een belangrijke vraag zich op: *wie waren dan de “ooggetuigen”, zeker waar Genesis gebeurtenissen beschrijft van vóór de schepping van de mens?* Daar komen we hieronder op terug.

Kernpunt

Veel kritiek op Genesis rust op de aanname dat het boek laat en anoniem is. De *toledoth*-structuur wijst echter op een verzameling documenten met herkomstmarkeringen.

Zes veelgenoemde bezwaren tegen Genesis

Vaak worden de volgende punten genoemd:

1. Genesis heeft geen duidelijke aanduiding van auteurschap
2. Er staan anachronismen in (historische “tijdfouten”)
3. Er worden meerdere Godsbenamingen gebruikt
4. Er is variatie in stijl en woordenschat
5. Er zijn doublures en schijnbare tegenstrijdigheden
6. Genesis bevat verhalen die ook in oudere teksten voorkomen (zoals de zondvloed)

Opvallend is: **als het eerste punt anders begrepen wordt, vallen de punten 2 t/m 6 grotendeels op hun plaats.**

1. Wie schreef Genesis?

Veel mensen denken dat Mozes Genesis schreef op basis van mondelinge overlevering. Anderen menen dat Genesis pas veel later (bijvoorbeeld rond de Babylonische ballingschap) werd samengesteld.

Maar Genesis zelf bevat een patroon dat vaak wordt gemist: het terugkerende Hebreeuwse woord **toledoth**.

Kernpunt

Genesis lijkt zichzelf te structureren met terugkerende herkomstregels (*toledoth*), die functioneren als afsluitingen van deel-documenten.

De sleutel: “Dit zijn de toledoth van...”

In Genesis komt steeds opnieuw de formule voor:

“*Dit zijn de toledoth van...*”

Het woord *toledoth* hangt samen met oorsprong, afkomst, ontstaan en overlevering. Het kan worden opgevat als:

- ontstaansgeschiedenis
- verslag
- document
- nagelaten geschrift

In deze benadering functioneert de frase als een **onderschrift**: een afsluitende regel waarmee de tekst aangeeft bij wie het voorgaande verslag hoort.

Voorbeelden (NBG)

- Genesis 2:4 — “Dit is de geschiedenis van hemel en aarde.”
- Genesis 5:1 — “Dit is het geslachtsregister/boek van Adam.”
- Genesis 6:9 — “Dit is de geschiedenis van Noach.”
- Genesis 10:1 — “Dit zijn de nakomelingen van ...”

✦ **Let op:** vertalingen geven deze formule niet altijd consistent weer. Daardoor raakt het patroon in veel Bijbels aan het zicht onttrokken.

Toledoth als “colofon”

In oude geschriften is het gebruikelijk dat een document eindigt met een **colofon**: een slotregel waarin herkomst of auteursinformatie wordt vastgelegd. Het *toledoth*-patroon in Genesis functioneert vergelijkbaar: als een reeks afsluitingen waarmee de tekst zichzelf ordent.

Kernpunt

Wanneer *toledoth* als colofon/onderschrift functioneert, is Genesis niet “één late tekst”, maar een samengestelde bundel met herkomstmarkeringen.

2. Genesis als bundel van documenten

Als Genesis inderdaad uit meerdere documenten bestaat, is het logisch dat Mozes later:

- deze geschriften **verzamelde**
- ze mogelijk **overdroeg/ordende** (en waar nodig vertaalde)
- en soms **verduidelijkten** toevoegde voor latere lezers

Een veelgebruikte indeling op basis van de *toledoth*-structuur is:

1. Genesis 1:1–2:4 — Toledoth van hemel en aarde
 2. Genesis 2:5–5:1a — Toledoth van Adam
 3. Genesis 5:1b–6:9a — Toledoth van Noach
 4. Genesis 6:9b–10:1 — Toledoth van de zonen van Noach
 5. Genesis 10:2–11:10a — Toledoth van Sem
 6. Genesis 11:10b–11:27a — Toledoth van Terah
 7. Genesis 11:27b–25:12 — Toledoth van Ismaël
 8. Genesis 25:13–25:19a — Toledoth van Izak
 9. Genesis 25:19b–36:1 — Toledoth van Ezau
 10. Genesis 36:2–37:2a — Toledoth van Jakob
 11. Genesis 37:2b–einde — geen afsluitend onderschrift
-

Kernpunt

In deze benadering is Mozes vooral verzamelaar en (beperkt) redacteur: hij brengt bestaande documenten bijeen en maakt ze verstaanbaar voor een latere doelgroep.

3. De bezwaren opnieuw bekeken

Bezwaar 2: anachronismen

Genesis bevat zinnen die een latere naam toelichten, zoals:

- “het dal Siddim, dat is de Zoutzee” (Gen. 14:3)
- “En-Mispat, dat is Kades” (Gen. 14:7)
- “Mamre, dat is Hebron” (Gen. 23:19)

Dit zijn geen “fouten”, maar verklarende toevoegingen die passen bij redactie: de tekst wordt begrijpelijk gemaakt voor latere lezers.

Bezwaar 3: verschillende Godsbenamingen

Als Genesis uit meerdere documenten bestaat, is het logisch dat verschillende schrijvers verschillende benamingen voor God gebruiken, passend bij context en taalgebruik. Dat ondermijnt de betrouwbaarheid niet, maar ondersteunt juist de gedachte dat Genesis meerdere bronnen bevat.

Bezwaar 4: variatie in stijl en woordenschat

Ook dit past bij meerdere documenten: verschillende schrijvers, verschillende stijl. Juist variatie kan wijzen op echte overlevering, in plaats van een uniforme, kunstmatige compositie.

Bezwaar 5: doublures of schijnbare tegenstrijdigheden

Sommige gebeurtenissen worden tweemaal beschreven, zoals de schepping van de mens in Genesis 1 en 2. Dat hoeft geen tegenspraak te zijn: het kan een tweede perspectief zijn, met aanvullende details en een andere focus.

Bezwaar 6: overeenkomsten met oudere verhalen

Dat er ook buiten de Bijbel zondvloedverhalen bestaan (bijv. het Gilgamesj-epos), bewijst niet automatisch dat Genesis daarvan is afgeleid. Het is ook mogelijk dat meerdere volken herinneringen bewaarden aan dezelfde oeroude gebeurtenis, terwijl Genesis het meest zuivere verslag bewaart.

Kernpunt

De bezwaren 2–6 zijn grotendeels verklaarbaar wanneer Genesis als bundel van documenten wordt gelezen.

4. De zes dagen in Genesis 1: schepping of openbaring?

Genesis 1:1–2:4 vormt één afgeronde eenheid en eindigt met:

- “*Dit zijn de toledoth van hemel en aarde*” (Gen. 2:4)

In de NBG wordt *toledoth* hier weergegeven met “geschiedenis”. De Griekse Septuaginta (LXX) gebruikt in Genesis 2:4 een formulering die neerkomt op: “**het boek van het ontstaan (genesis) van hemel en aarde.**” In die zin vormt Genesis 1:1–2:4 een afgesloten “boek” binnen het geheel.

Opvallend is bovendien dat we in Genesis 1 **tien keer** lezen: “*En God zei ...*” (vgl. “de tien woorden”, Ex. 34:28).

De vraag blijft: leert Genesis 1 dat God hemel en aarde **in zes dagen schiep**? Veel lezers zeggen vanzelfsprekend “ja”, maar bij nauwkeurig lezen ontstaan er vragen.

Kernpunt

Genesis 1 heeft kenmerken van een afgerond verslag (een “boek” binnen Genesis), met herhaalde “woorden” van God en een vaste dag-structuur.

Vier vragen bij een klassieke lezing

1) Licht op dag één, maar de zon op dag vier

Op dag één is er al licht en sprake van dag en nacht; toch wordt de zon pas op dag vier genoemd (Gen. 1:16). Hoe zijn “avond” en “morgen” te begrijpen zonder de zon?

Wanneer Genesis 1 gelezen wordt als **zesdaagse openbaring** van de schepping (in plaats van zesdaagse schepping), verdwijnt dit probleem: dan vertelt God op dag vier aan Adam over de formatie en functie van de zon.

2) Waarom telkens “avond en morgen”?

Als God in zes dagen schiep, zouden de nachten rust voor God impliceren. Maar de Schrift leert dat de Schepper niet moe wordt (Jes. 40:28).

Wanneer Genesis 1 daarentegen een zesdaagse openbaring aan de mens beschrijft, zijn de pauzes logisch: de mens heeft nachtrust nodig. Ook de sabbat is “om de mens” (Mark. 2:27).

3) Waar is het “dag”?

Dag en nacht zijn lokale begrippen. De formuleringen passen bij iemand die op aarde wordt aangesproken.

4) Past Genesis 2 binnen één dag?

Een klassieke lezing (man en vrouw beide op de zesde dag) botst met de volgorde in Genesis 2, waar onder andere beschreven wordt dat Adam wordt geformeerd, in de hof geplaatst, onderricht ontvangt, dieren benoemt en pas daarna Eva wordt gevormd (Gen. 2:7–22). Is het aannemelijk dat dit alles binnen één daglicht-periode plaatsvond?

Ook dit probleem verdwijnt wanneer Genesis 1 gelezen wordt als verslag: op de zesde dag vertelt God aan Adam over de creatie van man en vrouw, zonder dat dit betekent dat die creatie op dat moment plaatsvindt.

Een alternatieve lezing: zes dagen verslag aan Adam

In deze lezing schiep God hemel en aarde “in den beginne” (Gen. 1:1), zonder dat Genesis aangeeft wanneer dat was of hoelang dat duurde.

Genesis 1 beschrijft dan zes dagen waarin God aan Adam openbaart hoe Hij schiep, en Adam dit vastlegt.

Daarom staat er herhaald:

- “*En God zei ...*” (Gen. 1)

Tegen wie sprak God? In deze lezing: **tegen Adam**. Adam noteert en sluit iedere dag af met:

- “*Toen was het avond geweest en het was morgen geweest ...*” (Gen. 1)
-

Kernpunt

Niet de schepping duurt zes dagen, maar het scheppingsverslag aan de mens. De rustmomenten zijn dan voor de mens, niet voor God.

5. Wat betekent Exodus 20:11 dan?

Exodus 20:8–11 gebruikt driemaal hetzelfde Hebreeuwse werkwoord **asah**:

- zes dagen zult gij uw werk *asah* (“doen”)
- op de zevende dag zult gij geen werk *asah* (“doen”)
- want in zes dagen heeft YHWH hemel en aarde *asah* (“gedaan”)

Als ik dit consequent vertaal, komt de nadruk te liggen op wat God “deed” in zes dagen—wat kan aansluiten bij het idee van openbaring en verslag.

Dit werpt ook licht op de vele benoeringen in Genesis 1 (“God noemde ...”). Zulke benoeringen veronderstellen een toehoorder: waarom het licht “dag” noemen en de duisternis “nacht”, wanneer er geen mens is om die indeling te ontvangen? In deze lezing passen die benoeringen bij onderwijs aan de mens.

Kernpunt

Exodus 20:11 kan gelezen worden in lijn met Genesis 1 als “zes dagen van handelen/ordenen/verklaren”, niet noodzakelijk als “zes dagen scheppen”.

Samenvatting en conclusie

Genesis presenteert zich als een boek met duidelijke structuur, waarin herhaaldelijk wordt verwezen naar *toledoth*-afsluitingen. Dat maakt het aannemelijk dat Genesis is opgebouwd uit meerdere documenten, later verzameld en overgedragen.

Ook Genesis 1 kan gelezen worden als een zesdaags verslag waarin God aan Adam bekendmaakt wat Hij “in den beginne” schiep, zonder dat de tekst zegt hoelang de schepping zelf duurde.

Conclusie: God schiep hemel en aarde “in den beginne”. Wanneer dat was, wordt niet vermeld. In zes dagen openbaarde God aan Adam de “tien scheppingswoorden”. Niet de schepping duurde zes dagen, maar het scheppingsverslag.
